

Lengyel Ágnes

„FIGYELMEZTETI MÁRIA GYERMEKEIT...” VILÁGVÉGE JÖVENDŐLÉSEK AZ EZREDFORDULÓN A NÉPI VALLÁSOSSÁG SZÖVEGEIBEN

Eszkatologikus mítoszok minden korban, és a világ minden vallásában ismertek, különböző filozófiai és művelődéstörténeti, történeti háttérrel. A nagy keleti valóságok szerint a világ örökkévaló, nincs őskézdet és meghatározott vége, csak világok keletkezésének és pusztulásának kezdet és vég nélküli sora, azaz végtelenül sok világrendszer létezik. A „történeti istenkinyilatkoztatás”-on alapuló zsidó-keresztény vallás szerint azonban a kozmosznak és lakóinak léte egy meghatározott időpontban keletkezett, és egyszer véget is fog érni.

A keresztény mitológia szerint az utolsó ítélet a másodszor megjelenő Jézus Krisztusnak az „idők végezetén” eljövendő ítélete lesz, minden valaha élt ember fölött. Ehhez a kozmikus rend felbomlása szolgáltatja a hátteret: a Nap elhomályosul, a Hold nem világít, a csillagok lehullanak, az ég eltűnik, mint egy felgöngyölt könyvtekercs, a bíró trónjából tűzfolyó ered.¹

Az utolsó időkről szóló népi tudás, a magyar parasztság világmagyarázó hagyományai rendkívül sokrétűek, archaikus hagyományokból, keresztény-bibliai összetevőkből, a természettudományos világkép iskolai oktatásából, nyomtatott forrásokból, nemesi-egyházi, majd városi-polgári kultúrából bekerült elemekből állanak. Ezek az ismeretek tájékoztatnak a világ teremtéséről, a Föld és az ég, az égistek keletkezéséről, a világ szerkezetéről, az alvilágról és túlvilágról, valamint a végső történésekről.

A világ végét jövendőző különböző mondák, legendák, történetek, vallásos népelemek a folklórban éltek. A hullámos földvonalakat, a szikes, kagylós alapú térségeket például a vízőzön tengerének maradványaként tartották számon, mely egy elmúlt világ végét és egy új világ kezdetét jelentette, és amellyel a mai korszak, a mai emberiség léte elkezdődött.²

A falvakban jövendőmondók, paraszti származású prófétáló emberek beszéltek a jövőről, hirdették a nagy változásokat. Herencsényben (Nógrád m.) például az 1930-40-es években „vót egy öreg, Szalay Andri bácsinak hitták, de az olyan szegény ember vót, ruhája se vót, rongyos ruhába járt. Katonasapkába, amit a katonaságtól hozott. Át vót neki löve, át vót lődözve neki a sapkája [...] és akkor olyanokat mondott, hogy majd meglátjátok, egy sarokba látjátok a világot

¹ Mt. 24, 29; Jel. 6, 12-14., Dán. 7,10. stb.

² Ipolyi 1929. 84-85.

[televízió]. Meg lesznek olyan kocsi, ezt még a harmincas évekbe beszétek, hogy nem köll bele se számár, se ló, majd szaladni fognak az úton [...] meg majd még a söprű is meg lesz adózva. Oszt az egyik nagyon bevált, hogy [azt mondta] fölszántjátok az utakat, de kenyeretek mégse lesz. Hát mondtam, nincs olyan bolond, aki az utakat fölszántaná. Olyan földutak vótak, hogy az eső ki-mosta és olyan mélyen vót, hogy nem látszott ki belőle a ló meg a kocsi. Oszt most felszántották, el van tüntetve. Egy napról a másikra, ha úgy vóna mint régen [19]43-ba, hogy jegyre adták, [19]44-be meg sehogyse nem adták [a kenyeret], csak ami otthon vót abból lehetett sütni, nem vóna kenyér, az út föl van szántva. Oszt leintették, hogy bolond, bolondokat beszél. Szegény piszkos öreg vót, nem figyeltünk rá, bolondokat beszél. Otthon csináltunk söprűt, azzal se-pertünk. Söprűket megadóztatni? Hányszor meg van adóztatva! Egyszer köll szemetpénzt fizetnünk, a söprűre meg ott van az adó, meg az áfa.”³

Az írásbeliség általánosabbá válása, majd a ponyvanyomtatványok széles-körü elterjedése óta a keresztény Európában megtalálhatóak a világvége témájá-nak nyomtatott leírásai is.⁴ A 18. század végén jelent meg például a „Két szép is-tenes Énekek...” című ponyvafüzet, mely Szent Hieronymus jövődőlésére hi-vatkozik: 15 rettenetes csoda történik az utolsó ítéletkor: „.... jelek lesznek, meg-vagyon az írva / Napban 's Hóldban ember meglátod ezt sírva [...] Egész napnyugottik napkellettől fogva, / Mennydörgések mennek, és Sárkányok száll-va, / Sok csillagok lesznek a földre le húlva....”⁵ A szandai (Nógrád m.) előéne-kesasszony⁶ ponyvagyűjteménye tartalmazza azt a Bucsánszky Alajos nyomdá-jából 1862-ben kikerült ponyvát, melyben hasonlóképpen, a bibliai tanításokat közvetítő vallásos szöveg olvasható: „Nagy szél támad; a por égig fog szállni, / Fényes délben sötét éj beállni. / Gyászfelleg jön dörgő villámokkal, / Rettenetes mennykőhullásokkal. / Nap, hold és csillagok nagy ropogással / Szét fognak pat-togni tüzes hullással [...] A tenger felforr és a földre kiönt, / Nagy földindulással mindent összedönt. / Dörögve összedül ég, föld, tenger... / S ez órában meghal minden ember.”⁷ Az utolsó ítélet borzalmainak leírásán túl erkölcsi tanítást, a vallás megtartására való utasítást tartalmaz a hosszadalmas versezet, hasonlóan

³ Bartus Józsefné Szandai Teréz (sz. 1931.) Herencsény, Nógrád m.

⁴ Ponyvakiadványként jelent meg például: „Legszebb új énekek / a borzasztó földrengésről... Egyhá-zi jóváhagyással kiadta: Bedő Mihály. / Nyomatott és kapható Bartalits Imre könyvnyomdájában.” Bu-dapest, é. n. (PM 99. 2. 4.) „Hegyen völgyön lakadalom / vagy / A szörnyű Őstökös miért nem / fordítá ki sarkából a világot?” Pest, 1872. (PMNA 1051-92./41.) „Az utolsó ítéletről / való igen szép ének. / Kiadta: Pethő Sándor. / Nyomatott és kapható Bartalits Imrénél Budapesten.” é.n. (PM 92.36.21. („Jövődölés, mellett [melyet] a Benediktinusok kriptájában találtak...” L. Vajkai 1942. 119.; „Itt a világnak vége...” Budapest III., Remetehegy. Nyomatott és kapható Bartalits Imre könyvnyomdájában. L. Pogány 1978. 192.

⁵ Az idézeteket az egész tanulmányban az eredeti szövegek helyesírása szerint közlöm. „Két szép Istenes / Énekek / Mellyben / Az utolsó Ítélet le-írat-/ tatik. / Nyomtatott 1790-dik Esztendőben” h.n. Hasonló, későbbi változata: „Egy szép / új / Ének, / mellyben / Sz. Hieronymus Doktor / az utolsó ítéletkor leendő rettenetes / tsudákat bizonyítván, / mellyeket régen az Űristen, mint / kedves Tanítványá-nak meg-jelentett, / ekképen magyarázá. / Nyomtatott ezen Esztendőben.” L. Harsányi 1915. 139.

⁶ Majoros Lászlóné Molnár Rozália (szül. 1914) Szanda (Nógrád m.)

⁷ „Lelki Szózat / a végítélet napjáról...” PMNA 1226–97.

a 18–19. századi klasszikus ponyvairodalom égből érkezett szent leveleihez, melyek szintén arra figyelmeztettek, hogy az emberiségre bűnös életvitele miatt borzalmas katasztrófák várnak.⁸

A 2000. év különleges jelentőségű időpontja a 20. századi paraszti folklórban is jelen volt: „Ezret írunk, kettőt nem.”⁹ „...Ezt mindég hallottam a régi öregektől. És most is beszélgetünk öregek, ha így összemegyünk, oszt azt mondják, hogy mégis a 2000 bekövetkezett. És akkor van aki azt mondja, hogy nem biztos, mert nem egyformán számolják. Van aki Jézus születésétől számolja, van aki a halálától. Hogy most nem az van, hogy mink a kétezret megéltük, az nem biztos, hogy jól lett számolva.”¹⁰

A közelmúltban, az ezredvég és -kezdet jelentőségének köszönhetően, az írott sajtóból, televízióból-rádióból világvége jóslatok, idekapcsolódó ezoterikus tanok, különböző eszmeáramlatok próféciai áradtak. A klasszikus ponyvanyomtatványok helyébe a 20. század végére a kézzel írott, gépelt, fénymásolt, számítógépen szerkesztett, gyakran külföldi eredetű, újfajta vallásos szövegek léptek, melyek a falusi hívek körében elterjedtek. Az alábbiakban ezekről, a világ végét a közeli jövőben feltételező írásokról lesz szó. Anyagomat Balassagyarmaton, a környező falvakból betelepült hívekből álló, ún. engesztelő imacsoportban gyűjtöttem össze.

A népi vallásosság hagyományait őrző balassagyarmati közösségben budapesti, érdi és más kapcsolatok révén terjednek ezek a szövegek. Szerzőik többnyire ismeretlenek, illetve feliratuk szerint külföldi papok. Az egyházi jóváhagyást nélkülöző iratok Szűz Mária, Jézus Krisztus és szentek világvégre vonatkozó üzeneteit közvetítik. Figyelmeztetnek a helyes erkölcsre, a gyakori imádkozásra és részletes gyakorlati utasításokat tartalmaznak az elkövetkezendő napok megpróbáltatásainak elviselésére. Az iratok az ismeretségi körben, egymásnak, illetve egymásról leírva, sokszorosítva terjednek, azzal a jóindulattal, hogy a többiek is tudják, mi következik és mi lesz majd a teendő, hogyan készüljenek fel az utolsó napokra. A hívek hagyományos vallásos iratanyagába, azaz a templomban vagy az azon kívüli ájtatosságok alkalmain használatos régi imádságos füzetek stb. mellé, odakerült így az utóbbi időben néhány nem vallásos, inkább a közelmúlt extrém irányzatainak eszméit tartalmazó szöveg, mint például az, amelyik a Mária jelenéseket összekapcsolja az ufók látogatásaival, vagy amelyik arról értekezik, hogy „Vannak-e földönkívüliek?”¹¹

A világ végső napjait a hívek elé táró újfajta iratok többsége kapcsolódik a fentebb említett 18–19. századi ponyvanyomtatványokhoz, de a tartalomban keverednek a hagyomány elemei és az újfajta eszmeáramlatok. Itt már szerepelnek a 20. század modern technikai eszközei, találmányai (atom, klónozás stb.). A katasztrófák leírásai, talán a filmek, televíziós híradások, egyebek hatására rendkívül fantáziadúsak, meseszerűek, de részletezőbbek, naturálisabbak és gyakorlatiasabbak is, mint a 18–19. századi ponyván megjelent hasonló témák.

⁸ Vö. Lengyel 1994, 2000, 2002.

⁹ Szaniszló Istvánné Varga Mária (1894–1990) Terény (Nógrád m.)

¹⁰ Bartus Józsefné Szandai Teréz (sz. 1931.) Herencsény (Nógrád m.)

¹¹ PM Gy 87–2003.

A tradíciókat őrző nógrádi vallásos katolikusok között megfigyelhetjük az újabb történésekre való hagyományos reagálás megváltozását. E falusi hívek az 1999. évi napfogyatkozást a világ vége egyik előjelének tartották. Az ezzel kapcsolatos régi hagyományt, a palóc vidék néphitének égitestet evő lényét, a marcolábot már csak a „régiek” hiedelmeként említették. A napfogyatkozás negatív hatásainak elhárítására imádsággal készültek. Egy balassagyarmati asszony „Szent Mihály a gonosz lelkek elűzője imádságát”-t, egy képes kis szentkép¹² szövegét kezdte mindennapi imádságai között végezni: „Mindjárt arra gondoltam, hogy most jó lesz erre a szorult helyzetre, ami lesz augusztus 11 -én [1999]. Amikor a rádióban bementék, keresztet tettem oda a naptárba, hogy tudjam azt a napot. Napfogyatkozás lesz és a sötétség tarthat órákig.” Ezt a ráolvasás-szerű imát, mely „Jézus erejét”-re hivatkozik, családja és ismerősei részére 10 példányban lefénymásoltatta.

Napjaink népi vallásosságában a világ közeli jövőben várható pusztulását Szűz Mária kinyilatkoztatásai alapján tartják számon. Ezek között a legelső a la-saletti Mária-jelenés (Franciaország, 1846). Mária két gyermeknek jelent meg ekkor, s általuk küldött üzenetet arról, hogy mi vár az emberiségre: beszélt az antikrisztus születéséről, tevékenységéről, az egyház válságáról, az égitesteken tapasztalható feltűnő jelekről, természeti katasztrófákról, az évszakok megváltozásáról, a sátáni erők hamis csodáiról. A 19. század végén ponyvanyomtatványon jelent is meg erről ének, egy 1903-ban kiadott füzet pedig teljes tartalmát ennek az eseménynek, Mária üzeneteinek szentelte.¹³

A la-saletti jelenések hatását a 20. század végi népi vallásosságban is tapasztalhatjuk. A napjainkban kegyyszerületben is megvásárolható kis szentképen a „La-Saletti Kereszt” látható. A magyarázat szerint Mária ezt viselte nyakában a jelenéskor. Ez a kereszt, illetve a róla készült kép, a kis szentképre nyomtatott szöveg szerint, a világ végén bekövetkező „háromnapos sötétség idején” világitani fog majd, és megoltalmazza a híveket, akiket „Isten angyalai vesznek körül.”¹⁴ Hasonló a la-saletti-hez egy másik keresztet ábrázoló szentkép, a „Végző idők keresztje,” melyről azt tartják, hogy ez az emberiség számára az utolsó mentőeszköz. Ahol ez a kereszt áll, „azt a helyet az ítélet angyala elkerüli és Isten haragja nem éri.”¹⁵

A franciaországi Lourdes-ban 1858. februárjától kezdődtek a Mária-jelenések. Emléknapi köré jelentős katolikus kultusz szerveződött. Újfajta iratként kapcsolódik hozzá a „Most felfedezett Lourdes-i üzenet.”¹⁶ Eszerint a jelenése-

¹² Janik Józsefné Mészáros Erzsébet (sz. 1919. Mohora, Nógrád m.), Balassagyarmat; „Imádság nagy szükségben és szorongatásban magunkért és másokért.” é.h.n. PM 99.10. 3.

¹³ „A nagy világcsapás kezdete vagy a Szűz Mária 'La Salettei' jövődölése.” In: Mennyei Gyöngyök / Írta: Varga Lajos Jász-Arokszálláson / Lőw-nyomda Eger. é.n.; „A bűn hatalma vagy a nagy világcsapás. A boldogságos Szűz Mária 'La Salettei' jövődöléséből.” Egri Nyomda Rt. 46. Raktsz. é.n.

¹⁴ PM Gy 84-2003. A győri kegyhelyen kapta a képet egy apácától egy balassagyarmati búcsújáró (Kelecsényi Jánosné). A képen, a feszület mellett a szenvedés eszközei láthatók, Jézus öt szent sebének imája kapcsolódik hozzá.

¹⁵ PM Gy 85-2003.

¹⁶ Fénymásolat, PM Gy 89-2003.

ket átélt Bernadette 1879-ben egy olyan levelet küldött XIII. Leó pápának, amelyben Szűz Máriának napjainkra vonatkozó üzenete olvasható. Egy „francia kutató” találta meg a levelet, „a vatikáni Levéltár pincéjében, egy bádogdobozban.”¹⁷ Az üzenet arról szól, hogy a tudósok az ezredvégen emberből és állatból létrehoznak egy lényt (adatközlőm szerint ez a klónozás), majd a 2000. év előestéjén „végső összecsapás” lesz Mohamed követői és a keresztény nemzetek között: „Félelmetes ütközetet vívnak egymással, melyben 5.650.451 katona esik el és nagyhatású bombát dobnak Perzsia egyik városára. Végül is a kereszt jele győzni fog, és minden mohamedán keresztény lesz.” Ezután a béke és öröm évszázada következik majd el.

Fatimában (Portugália) 1917-ben kezdődtek a jelenések. Szűz Mária itt kinyilatkoztatott üzenetei a magyar parasztság 20. századi vallásos folklórájába is belekerültek: „Fatimában azt jelentette a Szűzanya, hogy nagy háborúságok, földrengések lesznek. [19]38-ban meg adta az égi jelt, ha nem tér meg a nép, akkor háború lesz. Tudom, hogy milyen jólét vót akkor. Mindegyik a világon szerette egymást. Megvót a nagy szeretet az emberek között. A Szűzanyának akkor nem tetszett, meg a Jóistennek, akkor hogy nézi el ezt a rettenetes világot, ami most végbemegy.”¹⁸

A harmadik fatimai titok nyilvánosságra hozatala 2000 májusában, a jelenéseket átélt két gyermek, Jácinta és Francesco Marto boldoggá avatása alkalmával történt meg. Az ezt megelőző évtizedekben az itt kinyilatkoztatott üzenetek írásos formában, többféle változatban terjedtek el.¹⁹ 1987. november 30-án Rimócon (Nógrád m.) másolta le egy asszony „A Szűzanya által elmondott üzenet Fatimából” című szöveget, melyben Mária a Lucia nevű látnoknak nyilatkoztatta ki a világ pusztulását. E kézirat szerint 1950 és 2000 között jön a világra a szörnyű büntetés, mely keményebb lesz, mint a vízözön. A sátán hitetlenséget, gonosztságot terjeszt el a Földön. Természeti csapások jönnek, tűz, füst, árvizek, jégeső, hideg, földrengés. Mindenki elpusztul, aki Isten ellen vét, de imádsággal meg lehetne menteni a Földet. Ha azonban nincs megtérés, bekövetkezik a katasztrófa, akkor amikor egy magasrangú férfit meggyilkolnak. Az atomháború, a halálos felhők, a három napos sötétség, a mérgezett gáz következtében elpusztul az emberiség egyharmada. Csak a jók élnek ezt túl, s rájuk ezután 20-25 évig tartó béke köszönt. Egy téli éjjel azonban, 10 perccel éjfél előtt nagy földrengés kezdődik, ami 48 órán át fog tartani. Szűz Mária erre az időszakra egészen praktikus teendőket tanácsolt. Be kell csukni az ablakokat, és míg a földrengés tart nem szabad kinézni, csak a hozzátartozókkal szabad beszélgetni. Füsttől mérgezett vizet, élelmet nem szabad fogyasztani. Szentelt gyertyát kell gyújtani, semmi más nem fog világítani, de ez kitart a három napig. Kereszt előtt térdelve kell imádkozni. A harmadik éjjelen megszűnik a dörgés, angyalok jönnek az égből és „a lélek nyugalomát” hozzák le a Földre.

¹⁷ Ez a kalandos eredet hasonló a korábbi évszázadok „szent levelei”-nek kezdő formuláihoz.

¹⁸ Bartus Józsefné Szandai Teréz (sz. 1931) Herencsény, Nógrád m.

¹⁹ „A Szűzanya által elmondott üzenet Fatimából. 1917.” PM 99.7.1.; „A III. Fatimai üzenet részletei” vagy A Szűzanya által elmondott harmadik üzenet Fatimából”, Harmadik üzenet Fatimából a Szűzanya által...” című iratok, PM Gy 88–2003.

Egy másik kézirat „A III. Fatimai üzenet részletei” című szöveg arra hivatkozik, hogy az üzeneteket egy „megbízható Római Kath Pap” tette közzé 1983-ban, majd népies értelmezéssel politikusokat, államférfiakat említ, akiknek VI. Pál pápa „kivonatokat küldött a lényegről. Usa elnökének Kenedinek. A Brit miniszternek és A Szovjet Miniszternek majd Ruscsovnak”, aki ennek hatására meg is akarta téríteni Oroszországot, ezért leváltották. Az antikrisztus 1954-ben már megszületett, főhadiszállása Jeruzsálem, eluralkodik az egész világon, de családja lelepleződik, s „jön Szent Mihály főangyal és egy villámcsapással lecsap...”²⁰

Egy további változata a „harmadik fatimai üzenet”-nek a „Légy kész most / Figyelmeztetés 1997-ben” című, 5 oldalas fénymásolt összeállítás. Alcíme szerint „ezen üzeneteket az Our Lady of the Roses Mary Help of the Mothers Shrine-től (Bayside, NY) angol nyelven kaptuk.”²¹ A „Kereszt Veronikája” nevű látnok által közvetített üzeneteket tartalmazza. Megjósolja, hogy az a katasztrófa fog bekövetkezni, amelyet Jacinta Marto is megjövendölt már Fatimában. Jacinta megjelent 1974-ben az amerikai Bayside-ban, hogy utaljon a nagy katasztrófára, mely olyan lesz, „mintha minden felrobbant volna az égen [...] rendkívül forró. Színek kékben és lilában [...] és egy rövid időre úgy érzed magad, mintha tűzben égnél.” Ebben a kataklizmában minden elkülönül az égtől, mely hófehérré válik és úgy pördül fel, mint egy tekercs.²² Sokan a félelemben fognak belepusztulni, oxigénhiány fog fellépni, az emberek előtt megvilágosodnak Isten ellen elkövetett bűneik. A szükséges teendők az imádkozás, földre borulva, karokat kiterjesztve. Az égre felnézni nem szabad, az ablakokat be kell csukni, nem szabad kimenni. A nyak körül viselni kell barna „szkepulát” [skapuláré?], Szent Benedek érmet, Csodálatos érmet, Rózsák Szűzanyája érmet és feszületet. A lakásban vallásos szobrokat és emléktárgyakat kell tartani. A ház minden bejáratához ki kell tenni egy feszületet, hogy akkor, amikor a „kivégző angyal az otthonok előtt elmegy” felismerje. Konzervekkel, forralt vízzel két hétre el kell látni magunkat. A figyelmeztetés maga csak 5-15 percig fog tartani, de a hatása (légköri sötétség, hideg, nyugtalanság) két hétnél tovább is elhúzódhat. Ez a figyelmeztetés a nagy Büntetést előzi meg, melyben majd az emberiség háromnegyede elpusztul az Isteni igazságszolgáltatás lángjaiban. A figyelmeztetés tulajdonképpen egy isteni kegyelem, mely után még lehetőséget kap az emberiség, hogy megtisztuljon és felkészüljön a végső elszámoltatásra. A büntetés utolsó három napja lesz „a három napos sötétség ideje, amikor egy tüzes üstökös, a Megváltás Gömbje a földgömbbe csapódik.”

A fatimai üzeneteknek a folklórba való beépülését példázza, hogy a közelmúlt atípusos tüdőgyulladás-járványát is ezzel hozzák kapcsolatba. Szűz Mária ezt jóslta meg Fatimában: „egy olyan járvány, amire semmi orvosság nem fog használni, csak talán a galagonya virágja, meg a galagonya termése.”²³ A fatimai

²⁰ PM 99. 7.1 Szandai Jánosné Kis Erzsébet (1918, Herencsény; Balassagyarmat) kéziratos imafüzetében.

²¹ M Gy 82–2003.

²² V.ö. Izajás 34.4.

²³ Bartus Józsefné Szandai Teréz (sz. 1931.) Herencsény, Nógrád m.

üzenetek azt is tartalmazzák, hogy a világ végén a szentelt gyertya fog csak világítani, talán ennek nyomán terjedhetett el ugyanez a folklórban is a (hétyszer) szentelt gyertyáról.

A spanyolországi Garabandalban 1961-ben kezdődött Mária jelenésekkel kapcsolatban szintén készültek a világ végére vonatkozó írásos üzenetek. Látnok leányoknak jelent meg itt Mária, és 1965-ben, egy utolsónak mondott üzenetben figyelmeztette az emberiséget. A látnokok átérték a világra váró büntetést, a tüzesőt. A fénymásolatban Balassagyarmaton elterjedt szöveghez egy egyházi személy magyarázatot fűzött, miszerint a tüzeső az atomháborút jelentheti, ami megelőzi a háromnapos sötétséget.

Ezek a híressé vált Mária-kegyhelyekhez kapcsolódó jelenéseken-üzeneteken kívül ismeretes még jónéhány, szenteknek, látnokoknak kinyilatkoztatott, a világ pusztulását jövendőző írás. Péter Pióra, a magyar népi vallásosságban a 20. század végén egyre népszerűbbé vált olasz szent²⁴ hivatkozik egy fénymásolatban elterjesztett 6 lapos füzet, melyben „Padre Pió egy levelének fordítása” olvasható.²⁵ Az üzenetek 1949. Újév napján, 1950. január 23, 28-án és február 7-én érkeztek. Jézus imádkozásra szólított fel bennük, és kinyilatkoztatta, hogy „közel van az idő, amelyben meglátogatom majd hűtlen népemet [...] állandóan álljanak készen, mert ítéletem hirtelenül fogja érni őket, amikor legkevésbé várják, és senki nem fog megmenekülni kezemből. A jókat megvédem. Figyeljék a napot, holdat és az ég csillagait. Amikor rendkívül zavarodottnak és nyugtalanoknak látszanak, tudjátok meg, hogy a nap nincs messze”. A szükséges teendőket is elmondja, melyek egyrészt praktikusak, és a nehéz időszak túlélésére vonatkoznak, másrészt lelki vonatkozásúak. Jézus, ahogyan a régi ponyvanyomtatványokon kiadott „szent levelek”-ben, itt is egyes szám első személyben szól a romlott emberiséghez. Ahogyan az „égi levelek”-re jellemző, Pió atya üzenet-levele is hivatkozik felsőbb egyházi hatóságra: ez utóbbi a „a heroldsbachi jelenéseket vizsgáló bizottság”-hoz intéztetett, mint akik hivatottak a hitelesség igazolására.

Egy hatgyermekes olasz családapának, az Enzo Alakkinak nevezett látnoknak 1966. júliusában Szűz Mária jelent meg, és kinyilvánította, hogy ha a világ 6-7 éven belül nem változik meg, „meg fog rezegni nagy robbanások közepette.” A látnok 1971-ben „kapott utasítást”, hogy Mária üzeneteit kinyomtassa és terjessze, majd Gábor arkangyal „felszólította” őt, hogy az üzenetet juttassa el a pápához. Érsekvadkertről (Nógrád m.) kéziratos füzetbe bemásolt formában ismerjük ezeket, az „Üdvözítő üzenetei”, illetve a „Szent Szűz üzenetei” címen.²⁶ A nógrádi parasztasszony kézirata szerint az olasz látnok „7 éven át félelmetes figyelmeztető és megrázó üzeneteket kapott az üdvözítőtől s a Szent Szűztől és Gábor arkangyaltól. A nap akkor kialszik a csillagok és a hold elsötétednek és a föld pusztává lesz. Mind ezt viharok és földrengések fogják kísérni [...] A pohár betelt és az igazság órája ütött. Egy napon erős menydörgés kísé-
[...]

²⁴ 2003-ban alakját falképen a balassagyarmati Szentháromság plébániatemplomban is megjelentették.

²⁵ „Padre Pio: A három napos sötétség.” PM Gy90–2003.

²⁶ Pelle Andrásné Szunyogh Ilona, Érsekvadkert (Nógrád m.) PM 99. 2. 9.

tében egy tűzesszekér fogja bejárni az egész világegyetemet [...] dörgés fogja a földet megrázni és sötétség lesz [...] A hiúság és a lukszus kikényszerítik a büntetést a földre. A tüzes nyelvek, melyeket a tudósok természeti jelenségnek magyaráznak, majd hamarosan meg fognak jelenni és akkor a föld egy napon izzó iszszappá változik, és országok városok fognak eltűnni..." A csapás elhárításaért imádkozni kell: „Tartsatok szentséges szívem tiszteletére 15 pénteket a lelkek megmentéséért..."²⁷

Egy ausztráliai látnoktól származik az a másik jóslat, melyet a hasznosi kegyhelyen kapott búcsús társától egy balassagyarmati asszony.²⁸ Családtagjai részére is készített róla 5 példányban másolatot, hogy ők is felkészülhessenek a közelgő világ végére. Az 1997. nov.18-án készült irat elmondja, hogy a nagy büntetés úgy fog elérkezni, hogy a „Hale-Bopp” üstökös beleütközik a Napba, a leváló részek becsapódnak a Föld nyugati részén. Megsérülnek a távközlési hordak, és nem lesz hírközlés. A túlélést segítő gyakorlati tanácsok a fatimai üzenetekhez hasonlóak, de az apró részletekre méginkább kiterjednek: meleg pokrócokat, ruhaneműket, lábbelit kell előkészíteni. Élelmet, legalább egy hétre valót: főleg tejport, szárított kenyeret, kétszersültet, gyümölcsleveket és sok vizet („kegyelemvíz – szentelt víz”) beszerezni. „A toalet számára személyenként 1 jól csukható vödör. A szemét tárolására erős, dupla nagy nylon zacskót. Világításhoz gondoskodjunk petróleum lámpákról, elemlámpákról ill. szentelt gyertyákról vagy egyéb a világot elősegítő áramfejlesztőről stb. [...] A főzéshez most még be lehet szerezni 1 v. 2 karikás gázfőzőt, gázpalackal ellátva. Vagy aki tud, kis fával fűthető kályhát beállítani a hozzávaló fával bekészítve. De igen jó szolgáltatást tesznek a szintén még beszerezhető Sieszta gázkályhák palackal.” Akik állatokat tartanak, „akaszának rájuk is lehetőség szerint megszentelt érmeiket. [...] A ‘NAGY FIGYELMEZTETÉS’ egy hideg téli napon fog elérkezni, de „SZÚZ-ANYÁNK egy fehér lepellet befödi az egész Földet, így az majd megszűnik a gravitáció állapotába lenni [...] amikor befejeződik, a Föld ismét forgásba jön.”²⁹

Egy másik „olasz misztikus Páter” Padre Giuseppe Tomaselli, „Isten antenájá.” Róla a mátraderecskei (Heves m.) előimádkozónak indigóval gépelt lapokból összeállított füzetéből megtudjuk,³⁰ hogy 1969 óta olyan kegyelmet kapott, hogy „gyógyító erő áramlik” a vele együtt, meghatározott időpontban imádkozók felé, legyenek azok a világ bármely pontján. Ő több, mint száz olyan munka szerzője is, amelyekben az „Ur Jézus” és az „Istenszülő Szűzanya” üzeneteit ismerteti.

Egy nógrádsipeki származású, jelenleg Balassagyarmaton élő asszony éppen 2000. december 31-én fejezte be kéziratos füzetének másolását, amelyet a „... nagy Scarbel anyagból, a Védőintézkedések és a 301. ausztráliai anyagból...” merített, és

²⁷ Az írógéppel készített másolat végén szerepel az eredeti kézirat cím: „Das Wunder bei dem Stigmatisierten auf MONTE ARGENTAROI.” Egy másik, írógéppel készített változata ennek a „Csoda a stigmatizált Enzonál az Argentario hegyen.” PM 98.10.41.

²⁸ Janik Józsefné Mészáros Erzsébet, Balassagyarmat. PM 224/97.

²⁹ Rövidített egy lapos változata: „Kozmikus dráma lefolyása várható, Készüljete fel!!! Rendkívüli üzenet Isten népének” (1994) PM Gy83-2003.

³⁰ Zám Istvánné, Mátraderecske, PM 97.14.14. Vö. Limbacher 1995. 819–820.

amely „kézi könyvként készült 1991. nov. 15. Életmentésre és isten dicsőségére.”³¹ A háromnapos sötétség eszerint egy meleg nap utáni hideg éjszakán kezdődik, de három fénysugárral „figyelmezteti Mária gyermekeit”, és általános testi-lelki óvintézkedéseket ajánl a megpróbáltatás és ítélet napjainak túléléséhez. Imára buzdít, kegyhelyről hozott vizet, szentelt olajat javasol beszerezni. Az ablakokat szigetelni kell „a levegő és a démonok” ellen. Pestisjárványt jelez előre, ennek megelőzésére orbáncfű teát kell inni, a betegségben pedig ibolya és borostyán teát. A „megszállottakat” a galagonya gyógyítja majd. A borzalmak idején az állatok is sírnak, ételükbe nekik is galagonyát kell keverni, mert „a Szent Szűz a világ összes galagonya bokrárt megáldotta.” E külföldi eredetű szöveg, és a fentebb bemutatott fatimai üzenetek is, a galagonyát hasznos gyógynövényként ajánlják, holott korábban a palóc vidék néphite értéktelen növénynek tartotta ezt, amelyet Jézus megátkozott, mert bokra nem bújta el őt üldözői elől.³²

Egy másik Palóc Múzeumba került imalap, „Jézus Krisztus Drágalátos vére”, Szent Kaspar Bufalo missziós szerzetesre hivatkozik, aki prófétaként látta Európa jövőjét.³³ Látomása arra indította, hogy „Jézus vére”-nek tiszteletét terjessze a fenyegető ítélet elkerüléséért: „amikor elérkezik az isteni látogatás órája, különös irgalomra találnak mindazok, akik a szent vért különleges módon tisztelik.”

A „szent vér” tisztelete mellett a „szent arc” kultusza is régi eredetű, a 13. századtól van jelen az egyházban. Az 1990-es években a világ végével kapcsolatos imafüzet viseli ezt a címet: „A Szent Arc tisztelete ... fontos üzenet a most következő nehéz időkre.”³⁴ Arra hivatkozva népszerűsíti a „szent arc” kultuszát, hogy 1995. februárjában Nyugat-Afrikában (Benin) vérezni kezdett Jézus arcképe. Üzeneteket is tartalmaz a Mennyei Atyától, Szent X. Piusztól, Boldog Pió atyától, Jézustól és Szűz Máriától. A Mennyei Atya kinyilvánította, hogy az emberekre váró szörnyű napokban Jézus „szent arca” lesz a valódi segítség, mely enyhíteni fogja az emberiségre váró büntetéseket. Azokban a házakban, ahol ennek képét tisztelik, ott világosság lesz. Az angyalok megjelölik ezeket a lakóhelyeket és megmenetik a bentlakókat azoktól a bajoktól, melyek a hálátlan emberiségre zúdulnak. Minél jobban elterjed ez a kultusz, annál kisebb lesz a csapás. Szent X. Piusz üzenete azt tartalmazza, hogy ha korábban megfelelő tiszteletben részesült volna „Jézus Szent Arca,” az megakadályozhatta volna a két világháborút. Ha ez a tisztelet most még elterjed, az „Örök Atya” kiengesztelődik, nem lesz harmadik világháború. Jézus a „szent levél”-típusú üzenetekhez, és az evangéliumi beszédmódhoz hasonlóan, „bizony, bizony mondom nektek...” szófordulatokkal azt ígéri meg, hogy arcának tisztelői számtalan kegyelmet kapnak. Egyetlen hozzátartozójuk sem kárhozik el, a tisztító tűzben lévők pedig kiszabadulnak.

Ugyancsak a közeli világkatasztrófa eseményeit részletezi a balassagyarmati engesztelő imacsoport híveinél megtalálható, „Íme, újjáalkotok mindent...” című, négy lapból álló füzet,³⁵ melyben megszámozott üzenetek, illetve egy másik látnoknak 1997. november 30-tól 1998. április 13-ig kinyilatkoztatott üzenetei olvashatóak.

³¹ Kelecsényi Jánosné (1942 Nógrádsipek) Balassagyarmat. PM Gy86–2003.

³² Vö. Fejős 1985. I. 137.; További gyógyító növények újkeletű elterjedésére vö. Limbacher 1995. 819.

³³ Marialis Cultus, Postfach 147, 8037 Zürich, Switzerland. PMNA 1578–2002.

³⁴ 8 lapos füzetet fénymásolat formájában ismert Balassagyarmaton. PMNA 1579–2002.

Az „Évezredvégi Könyörgés: 1999-ben / Fölkészülésül a 3. évezredre” című írás Mária Natália nővér 1990. jan. 30-i jövendölését idézi. Összeállítója és terjesztője Németh József Krizosztom, nyugalmazott római katolikus pap, a Balassagyarmat környéki „Nyírjesi Szűz források” ájtatossági hely létrehozója és számos hasonló vallásos kiadvány szerzője.³⁶ Ez az irat arról szól, hogy amikor a sátán már mindenhol hatalomra jutott, akkor el fog következni az isteni irgalom és kegyelem végső győzelme. A sátán 666-os számának magyarázatát idézi a „Szűzanya részéről Don Gobbi könyvéből.”³⁷ Hárommal szorozva ez a szám az 1998-as évet jelenti. Ekkor „az egyházi szabadkőművesség segítségével a sátán valóra váltja feltett szándékát: hamis krisztusképet és hamis egyházképet fest az emberek lelke elé...”

A klasszikus 18-19. századi ponyvanyomtatványokhoz hasonlít, benne foglalt kalandos eredettörténete révén, az „Ítélet után Édenkert / megtalálták Krisztus titkos naplóját a Feltámadás barlangjában” című fénymásolat, mely egy újságcikk nyomán terjed Nógrád megyében, a vallásos hívek között.³⁸ Egyik példányát a hasznosi kegyhelyen kapta egy Magyarnándorban (Nógrád m.) élő asszony,³⁹ a szurdokpüspöki (Nógrád m.) előénekestől. Az írás arról tudósít, hogy „régészek és tudósok” Izraelben – Mária és Szent József koporsójának megtalálásakor (sic!) – rábukkantak „Jézus titkos naplójá”-ra, amit a kereszthalála és feltámadása közötti három nap alatt írt. A napló szerint a „harmadik milleniumot megelőző ötven évben Isten el fogja veszíteni türelmét az emberrel,” de több figyelmeztetést is ad a világ elpusztítása előtt. A „felfedező tudós” állítása szerint Jézus konkrétan leírta, hogy milyen jelenések, látomások következnek. Felfedte bizonyos betegségek gyógyszereit (pl. egy ritka dél-argentínai madár tojása a leukémia ellenszere stb.). Az antikrisztus eljövetele és uralkodása után, Jézus 2005. április 17-én, Húsvétvasárnap fog visszatérni a Földre. A jóknak titkos helyeket készít elő, oda fognak elvonulni, míg a bűnösök előtt lezárja a menekülés útjait.

A 2000. év ugyan elmúlt, de e bemutatott iratok tartalma, az utolsó idők kérdése továbbra is foglalkoztatja a népi vallásosság híveit Nógrád megyében. Égi jeleket, természetfölötti jelenségeket tapasztalnak, melyeket háborús előjeleknek éreznek és a világ végére is vonatkoztatnak: „Mostan karácsonykor [2002] mentem a jányomval a templomba éjfél misére, és délen teljes vörös vót az ég, és akkor mondtam a jányomnak, fiam idehallgassál, én ezt úgy hallottam az öregektől, hogy ez valami jel, és valami háborút jelent, hogy ilyen vörös az ég [...] és ugye meg is jött ez a háború [Irak]. Csak részt vett az egész világ, ebbe

³⁵ „Íme, újjáalkotok mindent...” (Jel.21,5) (Részletek a 4. kötetből) Az eredeti könyv a Szentatyának, II. János Pál pápának ajánlva / az eredeti kiadó: Societas Sancti Joseph Internationales Secreteriat / Waldstätterstr. 3. CH-6003 Luzern.” PM Gy 91–2003.

³⁶ Imalap, A/4-es formátum, fénymásolással készült. PMNA 1580-2002. Vö. Lengyel 1994.

³⁷ Eszerint ez a Krisztus utáni 666-os évet jelenti. Ekkor az Antikrisztus az Iszlám jelenségén keresztül mutatkozott. A 666 kettővel szorozva az 1332. évet jelenti. Ekkor az Antikrisztus az Isten igéje elleni támadással jelentkezett. Filozófusok jelentek meg, a tudománynak kizárólagos értéket kezdtek tulajdonítani.

³⁸ PMNA 1358-98.

³⁹ Tamás Jánosné Fulkó Ilona (sz. 1940) Magyarnándor (Nógrád m.); Kovács Jánosné Galcsó Erzsébet, (sz. 1929) Szurdokpüspöki (Nógrád m.).

a háborúba. És még azt mondták az öregek, hogy észre fogjuk venni, mert akkor már nagyon sok lesz az ilyen ilyen földöntúli, hogy mondjam, nagyon sok lesz a tűz, hogy a világ vége felé nagyon sok tűz lesz. Meg nagyon sok földrengés lesz, meg katasztrofális tűzhányó hegyek, a tengerek kiszáradnak. Nagy tüzek lesznek, égni fog még a föld is a világ vége felé, akkor arról tudjátok meg, hogy közel lesz a világ vége. Ilyet mondtak.”⁴⁰

A fent bemutatott, világ végéről szóló iratok – és szájhagyományban élő motívumaik – a keresztény mitológia elemeit tartalmazzák,⁴¹ kibővítve az ezredvégi hangulat gerjesztette várakozásnak megfelelő, napjainkra jellemző elképzelésekkel. A 20. század végén átalakulóban lévő ájtatos irodalom részeként, az új típusú szakrális szövegek között terjednek. Újabb keletkezésük, és formai különbözőségeik ellenére is hordozzák azonban a hagyományos ponyvai irodalomra jellemző sajátosságok egy részét (például búcsújáró helyeken lehet szert tenni rájuk). Néhány esetben különösen szembetűnő a tartalmi, stilisztikai kapcsolódás a szent levél-ponyvátípushoz, ahogyan erre a megfelelő helyeken már utaltam. Túllépnek azonban a korábbi ponyvairodalom által betöltött funkcionálisan, hogy nagyobb aktualitást sugalmazzanak és praktikus tudnivalókat is szolgáltatnak.

Ez a néphit újfajta, de egyben régi hagyományokat is hordozó jelenségeit mutató szöveg-típus tükrözi a népi vallásosság változási-alakulási folyamatát, egy még napjainkban is hagyományőrzőnek tekinthető csoportnál.⁴² A kézzel másolások, fénymásolások, sokszorosítások arra utalnak, hogy a népi vallásosság hagyományait továbbörző hívek körében van rá igény, fogékonyság, érdeklődés. Ha nem is épül be minden darabjuk teljes mértékben a kultúrába, de pusztán elolvasás útján is hatással vannak az imádkozás szokásaira, és előfordul, hogy a szövegek által ajánlott imákat, kultuszformákat részesítik előnyben.

Egy további vizsgálat kiterjedhet a népi vallásosság hagyományaihoz való kapcsolódásokra és a megújulás-átalakulás jelenségének szélesebbkörű és alaposabb tisztázására.

Irodalom

ANTALÓCZY Lajos

1991 *Jelenések, üzenetek és a jövő. A Mária-jelenések és üzenetek szintézise 1830-tól napjainkig*. Második kiadás, Eger.

CONNOR, Edward

1995 *Jövedőlések a világ végéről. A végső időkre vonatkozó katolikus hagyomány összefoglalása*. Ecclesia, Budapest.

ELIADE, Mircea

1995 *Vallási hiedelmek és eszmék története I-III*. Budapest

⁴⁰ Bartus Józsefné Szandai Teréz (1931) Herencsény, Nógrád m.

⁴¹ Vö. Haag 1989. 382-390.

⁴² A terjedelmi korlátok miatt az összes ilyen témájú iratot és változataikat nem áll módomban ismertetni.

GLASENAPP, Helmuth von

1981 *Az öt világvallás*. Budapest

HAAG, Herbert

1989 *Bibliai Lexikon*. Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest.

HARSÁNYI István

1915 Két koldusének forrása. *Ethnographia* XXVI. 138-139.

IPOLYI Arnold

1929 *Magyar Mythológia*. Budapest

JURCSÓ Antal

1925 *A nagy világcsapás*. Zola gróf, leccei püspök, Ullathorne angol püspök után magyarul kiadja Jurcsó Antal. Budapest

LENGYEL Ágnes

1994 Megújuló vallásos „ponyvanyomtatványok” Nógrádban. *Néprajzi Értesítő* LXXVI. 227-257.

2000 Amulettként használatos XIX-XX. századi szakrális ponyvanyomtatványok. in: Barna G. szerk. „Nyisd meg, Uram, szent ajtódát...” Köszöntő kötet Erdélyi Zsuzsanna 80. születésnapjára. Budapest

2002 „...Üdvözlégy Jézusnak áldott két füle...” – Isteni személyek testrészei a népi vallásosság szövegeiben. in Pócs Éva szerk. *Mikrokozmosz -makrokozmosz. Vallásetnológiai fogalmak tudományos megközelítésben*. Balassi Kiadó, Budapest

LIMBACHER Gábor

1995 Gyógyítóasszony Nógrádban a XX. század végén. *Ethnographia* CVI. 787-827.

MITOLÓGIAI ENCIKLOPÉDIA I-II.

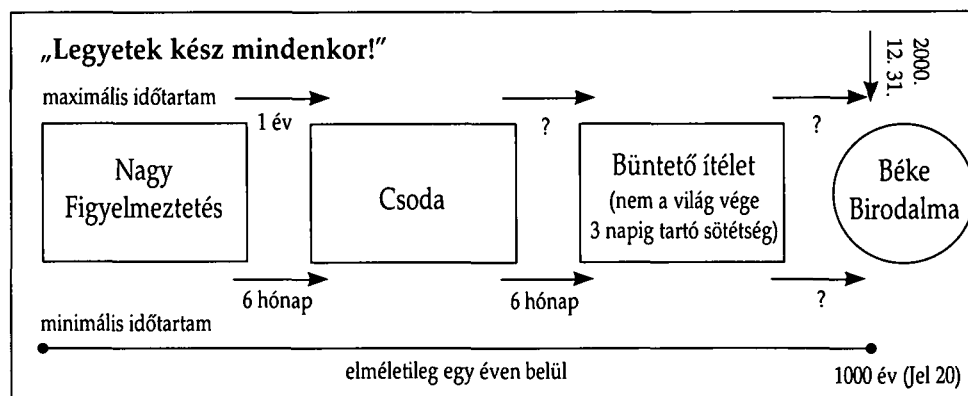
1988 Gondolat Kiadó, Budapest

POGÁNY Péter

1978 *A magyar ponyva tüköre*. Magyar Helikon, Budapest

*

A 2000. évi ezredforduló táján elterjesztett szórólap a világ vége eseményeiről és a szükséges teendőkről

Előjelek: – a sorrend az üzenetek alapján értelmezett
– eltérések lehetségesek

Mit tegyünk?

1. Nagy ragyogó kereszt az égen
2. A madarak stb eltűnése
3. II. János Pálnak menekülnie kell a Vatikánból
4. Megválasztják az antipápát (számunkra földalatti egyház)
5. A pápai széket áthelyezik Jeruzsálembe
6. A médiák egy közelgő üstökösről tudósítanak
7. Belső megérzések (képek, látomások) és sok külső jel (tűzsdékrák, megtorló háborúk stb.)
8. Napkitörések hajnalban (világszerte ugyanabban az időben kel fel a Nap)
9. Mária: fehér felhő fedí be az egész Földet
– minden leáll, a gépek is
– minden emberre csend borul, mindaddig, amíg bűneire rádöbben (1/4 ó-1 hétig)
10. Egy meteor ütközik a Földnek (Jel. 8,7)
Következmények A–D
  - A Világszerte porfelhő
    - A1 A Nap és a Hold elsötétülnek (24 órás éjszaka)
    - A2 Bőrégek (savas por a meteor csóvjából, mérgező gázok)
    - A3 Tűzesetek
  - B Földrengés (Jel. 16,18) – utána az emberiség kb. 25%-a meghal
    - B1 Földcsuszamlások és árvizek
    - B2 A növényzet pusztulása (élelmiszerhiány)
    - B3 Városok és házak pusztulása...
    - B4 Atomberendezések pusztulása (radioaktív fertőzés)
    - B5 Állatvész (rovarok stb.) és fertőzések
    - B6 Démonok akarnak bejönni a háza (rokonaink képében stb.)
  - C Nagy hideg
30 fokig (7–15 hét, területek szerint)
  - D Nagy mennydörgés (Jel. 8,6)
egy héten keresztül állandóan a Nagy Figyelmeztetés idején (24 órás éjszaka)
  - E A mennydörgés vége
Utalás a Nagy Figyelmeztetés végére

Általános előkészület:

Imádkozni! Imádkozni! Imádkozni!
Gyónni! Vezekelni! A szenvedéseket felajánlani!
A hitet növelni és elmélyíteni!
Előkészületek a házban és a lakásban:
Az ablakokat, ajtókat légmentesen elzárni
Tartalékok (bádogtartókban)
Élelmiszer (kenyér, szőlő)
(Szentelt) víz és gyertya (gyufa)
Rózsafüzérek és a házi gyógyszerár
Takarók (és meleg ruha)
Imakönyvek és szentképek
Feszületek és Benedek-érmék (ajtóra, ablakra)
A szentmise tartozékai

9. Védett helyre való visszavonulás:
előkészületeket lásd fent...
Együtt imádkozni, imádkozni, imádkozni...

A2 Ne menjünk ki a szabadba!

B2 A tartalékokat szétosztani!

B4 Ne menjünk ki a szabadba!
(csak védőfelszerelésben)

B5 Az élelmiszerkészleteket ellenőrizni (tisztítani)

B6 Nem ajtótnyitni!!!

Takarók és szükséges ruhák

„Mary Is Warning Her Children...” Prophecies about the End of the World on the Turn of the Millennium in the Texts of Popular Religion

Until the middle of the twentieth century, different myths, legends, stories and religious folk hymns foretelling the end of the world lived in folklore. The printed descriptions of the end of the world-theme have been present in Christian Europe, since writing and pulp literature became widespread.

Thanks to the significant role of the year 2000, we have been overrun by predictions and prophecies about the end of the world coming from the press, the television and the radio. Classical prints of pulp literature were substituted by handwritten, typewritten, photocopied, text edited new religious texts often of foreign origin. In my study, I examine these writings about the end of the world which I collected in Nógrád County. These writings, without the assent of church, convey Virgin Mary's, Jesus Christ's and the saints' messages about

the end of the world. They admonish people to have good morals and give detailed practical instructions to stand the trials of the last days.

The writings presented here demonstrate a phenomenon of popular religion which is quite new but at the same time it preserves old traditions as well. They fulfil the function pulp literature did earlier, but they suggest topicality by providing practical information as well. This type of texts demonstrates the process of change and transformation of popular religion within a group of people nowadays considered to be one of the most traditionalist groups.

Ponyvanyomtatvány a világ vége témájáról. (19. század második fele)